מאור ושמש בראשית פרשת ויצא

וַיֹּאמֶר לוֹ לָבָן אַךְ עַצְמִי וּבְשָׂרִי אָתָּה וגו׳ וַיֹּאמֶר לָבָן לְיַעֲקֹב הֲכִי אָחִי אַתָּה וַעֲבַדְתַּנִי חִנָּם הַגִּידָה לִּי וגו׳[1]. והנה יש להבין, מה היה כוונת לבן באמרו **׳אַךְ עצמי ובשרי אתה׳** ועיין בכלי יקר[2]. גם יש להבין דבריו באמרו **׳הכי אחי אתה ועבדתני חנם׳**, דמשמע דאם לא היה אחיו - היה מהראוי שֶׁיַּעֲבָדֵהוּ חנם, וְכִי דִּינָא הָכִי. גם יש לדקדק על אמרו **׳הכי אחי אתה׳** הלא לא היה אחיו - כי .אם בן אחותו. והנראה, דהנה בעל הגדה אומר, וְלָבָן בִּקֵּשׁ לַעֲקֹר אֶת הַכֹּל[3]. ולכאורה יקשה, במה ביקש לעקור את הכל

והנראה, דהנה איתא במדרש (ב״ר ע יג)[4] **וַיְסַפֵּר לְלָבָן אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה** (בראשית כט יג), סבור אתה ממון אני טוען - מילין אני טוען. ופירושו, שטען ברכות שברכו אביו, ומסתמא סיפר לו הברכות[5], ובהם היה הברכה ׳יְהֶוֵה גְּבִיר לְאַחֶיךָ׳, שֶׁשָּׂם יצחק את יעקב גביר על עשו, ורצה לבן ברשעו לבטל תיכף ברכה זו העיקרית, ורצה שיעקב יהיה לו עבד לא גביר, ובזה רצה לבטל הברכה. אמנם, כי בָּחֲלָה נפשו פן ירגיש יעקב בדבר, ולא ירצה לקבל על עצמו העבדות, על כן אמר לו בְּחֶלְקַת לְשׁוֹנוֹ אך **עצמי ובשרי אתה** היינו שֶׁשָּׁנֵינוּ כמו עצם אחד וגוף אחד, ואף שתעבדני לא תהיה בגדר עבד לזולתך - רק כעובד את עצמך. ושוב אמר לו **הכי אחי אתה** רצה לומר, שבאם הייתי לך לאח - היית מתייראי לעבדני פן תבטל הברכות, אמנם אתה **עצמי ובשרי** ולא תהיה כלל .׳בגדר עבד. וגם זאת לא יהיה בחנם, רק **הגידה לי מה וגו**

אמנם יעקב אבינו הבין כוונת הרשע וְרַמְיוּתוֹ, אף על פי כן לא מנע את עצמו מלעבדו מחמת שצפה ברוח קדשו שמוכרח ליקח בנותיו להעמיד שִׁבְטֵי יָהּ. ובאמת הניח הברכות לאחרית הימים, כדאיתא בספרים הקדושים[6]. עתה דעו וראו מחשבת הרמאי הזה, שביקש לעקור הכל - היינו לבטל הברכות. וזה אשר שלח יעקב על ידי המלאכים לעשו אחיו (בראשית לב ה)[7] עִם לָבָן גַּרְתִּי .כפירוש רש״י[8], ׳לא נעשיתי שר וחשוב וכו׳, ואין לך להתרעם על הברכות׳, עיין שם, וק״ל

וַתַּהַר לֵאָה וַתֵּלֶד בֵּן וגו׳ וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר הַפַּעַם אוֹדֶה אֶת ה׳ עַל כֵּן קָרְאָה שְׁמוֹ יְהוּדָה וַתַּעֲמֹד מִלֶּדֶת. וַתֵּרֶא רָחֵל כִּי לֹא יָלְדָה לְיַעֲקֹב וַתְּקַנֵּא רָחֵל בַּאֲחֹתָהּ וַתֹּאמֶר אֶל יַעֲקֹב הָבָה לִּי בָנִים וְאִם אַיִן מֵתָה אָנֹכִי. וַיִּחַר וגו׳ וַיֹּאמֶר הֲתַחַת אֱלֹהִים אָנֹכִי אֲשֶׁר מָנַע מִמֵּךְ וגו׳[9]. ויש לדקדק הרבה; חדא, מאי אשמועינן בזה שעמדה מלדת, אחר שנולד יהודה, ומאי נפקא לי בזה. וגם, הלא באמת ילדה אחרי זה עוד שני בנים[10]. גם משמע, שמחמת זה שאמרה **הפעם אודה את ה׳ וגו׳** על כן **ותעמוד מלדת**, ולא ילדה עד אחר זמן, וצריך להבין מה חטאה בזה[11]. גם יש לדקדק ולהבין הסמיכות, **ותרא רחל** אל **ותעמוד מלדת**, וכי קנאת רחל היתה בלאה עבור שפסקה מלדת, אדרבה קנאתה היה יותר בעת לידתה. גם, על לשון הפסוק **ותרא רחל כי לא ילדה ׳ליעקב׳**, הלא היה די לומר ׳כי לא ילדה׳[12]. ותו, מאי **ואם אין מתה אנכי**, והנה דרשת חז״ל (נדרים סד ב)[13] שלשה חשובים כמתים, ידוע. ותו

---

[1] בראשית פרק כט :(יב) וַיַּגֶּד יַעֲקֹב לְרָחֵל כִּי אֲחִי אָבִיהָ הוּא וְכִי בֶן־רִבְקָה הִוא וַתָּרָץ וַתַּגֶּד לְאָבִיהָ: (יג) וַיְהִי֩ כִּשְׁמֹעַ לָבָ֨ן אֶת־שֵׁמַע֜ יַעֲקֹ֣ב בֶּן־אֲחֹת֗וֹ וַיָּ֙רָץ֙ לִקְרָאת֔וֹ וַיְחַבֵּ֥ק־ל֖וֹ וַיְנַשֵּׁק־ל֑וֹ וַיְבִיאֵ֙הוּ֙ אֶל־בֵּית֣וֹ וַיְסַפֵּ֥ר לְלָבָ֖ן אֵ֥ת כָּל־הַדְּבָרִ֖ים הָאֵֽלֶּה: (יד) **וַיֹּ֤אמֶר לוֹ֙ לָבָ֔ן אַ֥ךְ עַצְמִ֛י וּבְשָׂרִ֖י אָ֑תָּה** וַיֵּ֥שֶׁב עִמּ֖וֹ חֹ֥דֶשׁ יָמִֽים: (טו) **וַיֹּאמֶר לָבָן֮ לְיַעֲקֹב֒ הֲכִי־אָחִ֣י אַתָּ֔ה וַעֲבַדְתַּ֥נִי חִנָּ֖ם הַגִּ֣ידָה לִּ֑י מַה־מַּשְׂכֻּרְתֶּֽךָ**:

[2] כלי יקר: (יד) אך עצמי ובשרי אתה. לפי שנאמר ויספר ללבן את כל הדברים האלה, ולא פירש במקרא איזה דבר דברים הדברים אשר סיפר לו, והוה ליה לומר את כל אשר קרהו אלא ודאי שסיפר לו אותן הדברים אשר דיבר עשו בלבו שאמר יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את אחי, והוצרך לספר לו מאיזה טעם רצה להורגו והוא בעבור הבכורה והברכות, על כן אמר לו לבן אך עצמי ובשרי אתה, במלת אך מיעט את עשו כי אוהבי עשיר רבים וכל אחי רש שנאוהו, ואמר לפי זה עשיר אתה ואם כן אך אתה לבד עצמי ובשרי ולא עשו, ועל כן אינך צריך ליראה ממנו כי הוא אינו קרובי: דבר אחר, לפי שלא ראה אצלו מאומה שהרי בא בידים ריקנות אם כן אין בך הקירבה שמקרבין העשירים, כי אם קירבת שאר בשר לבד. דבר אחר שסיפר לו איך שרימה את עשו בלקיחת הבכורה אמר אך עצמי ובשרי אתה רמאי כמוני על כן ראוי לקרבך אלי כי כמוני כמוך:

[3] בהגדה של פסח אנו אומרים: צא ולמד מה בקש לבן הארמי לעשות ליעקב אבינו שפרעה לא גזר אלא על הזכרים ולבן בקש לעקור את הכל וכו'

[4] בראשית רבה (וילנא) פרשה ע סימן יג: וינשק לו, אמר דלמא מרגליות אינון ואינון בפומיה וכיון דלא חמא כלום, א"ל יעקב מה את סבור ממון אתית טעין לא אתית טעין אלא מילין ויספר ללבן.

[5] תרגום המיוחס ליונתן: (יג) וַהֲוָה כְּמִשְׁמַע לָבָן יַת שְׁמַע גְּבוּרְתֵּיהּ וְחֶסְידוּתֵיהּ דְּיַעֲקֹב בַּר אֲחָתֵיהּ הֵיךְ נְסִיב יַת בְּכִירוּתָא וְיַת סִדַּר בִּרְכָתָא מִן יַד אָחוֹי וְהֵיךְ אִתְגְּלִי לֵיהּ יְיָ בְּבֵית אֵל וְהֵיךְ גָּדַר יַת אַבְנָא וְסָלֵיק טָפֵת בֵּירָא וּסְלֵיקַת לְאַנְפּוֹי וּרְהַט לְקַדְמוּתֵיהּ וְגָפֵיף לֵיהּ וּנְשֵׁיק לֵיהּ וְאַעֲלֵיהּ לְבֵיתֵיהּ וְתָנֵי לְלָבָן יַת כָּל פִּתְגָמַיָּא הָאִילֵּין:

אבן עזרא: (יג) את כל הדברים האלה דברי הברכה.

[6] דברים רבה (וילנא) פרשה ג סימן ד (עקב): ברכות שברכו אותן האבות משומרין הן לעתיד לבא שנאמר ושמר ה' אלהיך וגו,'

[7] בראשית פרק לב פסוק ה (וישלח): וַיְצַו אֹתָם֮ לֵאמֹר֒ כֹּ֣ה תֹאמְרוּן֮ לַאדֹנִי֒ לְעֵשָׂ֗ו כֹּ֚ה אָמַ֣ר עַבְדְּךָ֣ יַעֲקֹ֔ב עִם־לָבָ֥ן גַּ֖רְתִּי וָאֵחַ֥ר עַד־עָֽתָּה:

[8] רש"י בראשית פרק לב (וישלח): (ה) גרתי - לא נעשיתי שר וחשובב אלא גר, אינך כדאי לשנוא אותי על ברכות אביך שברכני (לעיל כז כט) הוה גביר לאחיך, שהרי לא נתקיימה בי. דבר אחר גרתי בגימטריא תרי"ג, כלומר עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצות שמרתיג ולא למדתי ממעשיו הרעים:

[9] בראשית פרק כט: (לב) וַתַּהַר לֵאָה֙ וַתֵּ֣לֶד בֵּ֔ן וַתִּקְרָ֥א שְׁמ֖וֹ רְאוּבֵ֑ן כִּ֣י אָ֤מְרָה֙ כִּֽי־רָאָ֣ה יְקֹוָ֔ק בְּעָנְיִ֖י כִּ֣י עַתָּ֥ה יֶאֱהָבֵ֖נִי אִישִֽׁי: (לג) וַתַּהַר֙ עוֹד֙ וַתֵּ֣לֶד בֵּ֔ן וַתֹּ֕אמֶר כִּֽי־שָׁמַ֥ע יְקֹוָ֖ק כִּי־שְׂנוּאָ֣ה אָנֹ֑כִי וַיִּתֶּן־לִ֥י גַּם־אֶת־זֶ֖ה וַתִּקְרָ֥א שְׁמ֖וֹ שִׁמְעֽוֹן: (לד) וַתַּהַר֙ עוֹד֙ וַתֵּ֣לֶד בֵּ֔ן וַתֹּ֕אמֶר עַתָּ֥ה הַפַּ֖עַם יִלָּוֶ֣ה אִישִׁ֑י אֲלִ֤י כִּֽי־יָלַ֙דְתִּי֙ לֹ֣ו שְׁלֹשָׁ֔ה בָּנִ֖ים עַל־כֵּ֥ן קָרָֽא־שְׁמ֖וֹ לֵוִֽי: (לה) וַתַּהַר֙ עוֹד֙ וַתֵּ֣לֶד בֵּ֔ן וַתֹּ֕אמֶר הַפַּ֥עַם אוֹדֶ֖ה אֶת־יְקֹוָ֑ק עַל־כֵּ֞ן קָרְאָ֤ה שְׁמוֹ֙ יְהוּדָ֔ה וַתַּעֲמֹ֖ד מִלֶּֽדֶת: ... (א) וַתֵּ֣רָא רָחֵ֔ל כִּ֥י לֹא־יָלְדָ֖ה לְיַעֲקֹ֑ב וַתְּקַנֵּ֤א רָחֵל֙ בַּאֲחֹתָ֔הּ וַתֹּ֥אמֶר אֶל־יַעֲקֹ֖ב הָבָה־לִּ֣י בָנִ֑ים וְאִם־אַ֖יִן מֵתָ֥ה אָנֹֽכִי: (ב) וַיִּֽחַר־אַ֤ף יַעֲקֹב֙ בְּרָחֵ֔ל וַיֹּ֕אמֶר הֲתַחַ֥ת אֱלֹהִ֖ים אָנֹ֑כִי אֲשֶׁר־מָנַ֥ע מִמֵּ֖ךְ פְּרִי־בָֽטֶן:

[10] חזקוני: (לה) ותעמד מלדת כתב בה לשון עמידה כי לאחר מכן שבה אל לדתה, ולא שבה עד לאחר לידת אשר.

[11] אבן עזרא: (לה) הפעם אודה את ד' כטעם הפעם הזאת, אחר שיש לי ארבעה בנים, אודה השם כי לא אחמוד להיות לי עוד, כמאמר, אודה את השם שנתן לי כל זה ויספיק לי, על כן עמדה מלדת.

[12] אור החיים בראשית: (א) ותרא רחל וגו'. דקדק לומר ליעקב כי הוא בחון שאינו עקר ובזה אין לתלות בו אלא בה. ואומר ותקנא באחותה פי' לצד שהיא אחותה ומן הסתם תדמה במזגה וטבעה אליה וזו ילדה וזו לא, שאם לא היתה אחותה היתה תולה לומר כי טעם שלא ילדה הוא לצד שלא הושוו המזגים וכדומה: עוד ירצה באומרו ליעקב כי עיקר הקפדתה היא להיותו יעקב שאם היה אדם אחר שאינו מפורסם בצדקות היתה תולה בו שהטעם הוא (תהלים קכה) כי לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים להיותה היא צדקת, וזה הי' סיבת מניעת ההריון מה שאין כן היותו יעקב צדיק מובהק לזה נתקנאה באחותה שזכתה לזה:

[13] תלמוד בבלי מסכת נדרים דף סד עמוד ב: ארבעה חשובין כמת: עני, ומצורע, וסומא, ומי שאין לו בנים, עני - דכתיב: כי מתו כל האנשים, מצורע - דכתיב: אל נא תהי כמת, וסומא - דכתיב: במחשכים הושיבני כמתי עולם, ומי שאין לו בנים - דכתיב: הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי.

יש לדקדק, על לשון הפסוק **ויחר יעקב וגו' אשר מנע ממך פרי בטן**, אדרבה מפני שמנע ממנה - על כן בקשה ממנו שיתפלל עליה, וּמָה חָרָה אַפּוֹ בָּהּ[14]. גם לשון **התחת אלקים אנכי** אין לו פירוש[15] .

ונראה, דהנה איתא בזוהר הקדוש (ח"א קנד א)[16], שלאה היתה מעלמא דאתכסיא, על כן גם מעשיה היה באתכסיא. וזה שרמזו חז"ל (ראה תנחומא אות ד) שהלכה על פרשת דרכים כו'[17], לפי שלא נראו מעשיה לכל - רק באתכסיא היתה צנועה גדולה. ורחל היתה צנועה בפרהסיא, שהבינו כולם שהיא צדיקת, לאפוקי לאה היתה מעלמא דאתכסיא, על כן ילדה ששה בנים, כשם שמעלמא דאתכסיא יצאו ששה קצוות כידוע, כן ילדה ששה בנים[18], עיין בזוהר הקדוש באריכות על כל השבטים[19]. והנה ראובן שמעון לוי היו כנגד שלשה אבות[20], וכשילדה את יהודה הבינה לאה שהוא כנגד מדת מלכות[21]. והנה משם ולמטה מתחיל 'עָלְמָא דְּפָרוּדָא'[22] וסברה לאה שלא יוליד יעקב שוב עוד, על כן אמרה **הפעם אודה את ה'** ואמרה שיר ושבחה על זה שזכתה שיצא ממנה כל ארבעת רגלי המרכבה[23], ושוב לא יוליד עוד יעקב, ומפני כך **ותעמוד מלדת** כי נענשה על זה על שחשבה כך.

והנה גם רחל סברה כך, שכבר נולדו כל השתלשלות שהיה ראוי ליצא מיעקב אבינו, מאחר שראתה שנולד יהודה - מדת המלכות הקדושה, ומשם יפרד וגו'[24], ואם יוליד יעקב שוב לא יהיה דוגמת המרכבה. על כן כתיב **ותרא רחל כי לא ילדה 'ליעקב'** דייקא, פירוש, הגם שתלד לא יהיה נחשב ליעקב תולדה, לפי שכבר יצא ממנו כל המרכבה מלאה כו'. ולזה **ותקנא רחל באחותה וגו', ואם אין מתה אנכי** פירוש, שבקשה שיעקב אבינו יתפלל עבורה, שאף על פי כן תוליד בנים שיהיו מכוונים נגד פרקי המרכבה, ואם לא - תהיה כמתה, כידוע שהצדיקים נקראים 'חיים', ולהיפך תולדות לא טובים - נקראים 'מתים', כידוע.

---

[14] רד"ק: (ב) אשר מנע ממך - הוא מנע ממך ולא אני, וממנו תבקש שיתן לך בנים, כי אני נותן לך העונה שעלי לתת, ואם את עקרה מהאל תבקשי שיפתח את רחמך כאשר עשה לאחותך בבקשה ממנו, והמניעה היא מלתת ההריון בפתוח הרחם, לפיכך חרה אף יעקב לפי שתלתה הכח בו ולא באל אשר לו הכח והיכולת עד עקרה ילדה שבעה, והיא אמרה "הבה לי בנים" אבל אם אמרה בקש רחמים עלי, צדקה במאמרה ולא חרה אפו בו:

בכור שור: (ב) התחת אלהים אנכי: מיהר יעקב להשיב לרחל, ולא הניחה לגמור דבריה, סבור שיתן לה בבטנה, ולכך חרה לו.

רמב"ן: (א) הבה לי בנים - אמרו המפרשים (רש"י, וראב"ע) שתתפלל עלי. ואם אין מתה אנכי - לשון רש"י שמי שאין לו בנים חשוב כמת, והוא מדרש רבותינו (ב"ר עא ו). ואני תמה, אם כן למה חרה אפו ולמה אמר התחת אלהים אנכי, ושומע אל צדיקים ה'. ומה שאמר, אבא לא היו לו בנים אני יש לי בנים, ממך מנע ממני לא מנע, וכי הצדיקים אינן מתפללים בעד אחרים, והנה אליהו ואלישע התפללו בעד נשים נכריות (מ"א יז כא, ושם ב ד טז). ונראה שבשביל זה תפסוהו רבותינו, אמרו בבראשית רבה (עא ז) אמר לו הקדוש ברוך הוא כך עונין את המעיקות, חייך שבניך עתידין לעמוד לפני בנה: ועל דרך הפשט אמרה רחל ליעקב שיתן לה בנים, ובאמת דעתה לאמר שיתפלל עליה, אבל שיתפלל עליה עד שיתן לה בנים על כל פנים, ואם אין שתמית עצמה בצער. דברה שלא כהוגן בקנאתה, וחשבה כי באהבתו אותה יתענה יעקב וילבש שק ואפר ויתפלל עד שיהיו לה בנים שלא תמות בצערה. ויחר אף יעקב - שאין תפלת הצדיקים בידם שתשמע ותענה על כל פנים. ובעבור שדברה דרך געגועי הנשים האהובות להפחידו במיתתה חרה אפו, ולכך אמר לה שאינו במקום אלהים שיפקוד העקרות על כל פנים, ואיננו חושש בדבר, כי ממנה נמנע פרי הבטן ולא ממנו, וזה ליסר אותה ולהכלימה. והנה הצדקת בראותה שלא תוכל להסמך על תפלת יעקב, שבה להתפלל על עצמה, אל שומע צעקה, וזהו וישמע אליה אלהים (להלן פסוק כב): ואולי נתקן על דעת רבותינו, כי יעקב אי אפשר שלא נתפלל על אשתו האהובה כי עקרה היא, אלא שלא נתקבלה תפלתו, ובאה עתה רחל להתעולל עליו לאמר שיתן לה בנים על כל פנים בתפלתו כי לא נופל הוא מאביו שעשה כן, ויחר אפו ואמר לה כי הדבר ביד אלהים ולא בידו, ואביו נשמעה תפלתו שהוא צדיק, ועתיד להיות לו זרע, אבל היא נמנע ממנה פרי בטן. ונכון הוא:

[15] רש"י: (ב) התחת אלהים אנכי - וכי במקומו אני:

אבן עזרא: (ב) התחת אלהים אנכי כאילו אני במקום השם. ויתכן שהתפלל ולא הגיע עת שמוע תפלתו.

[16] זוהר - סתרי תורה כרך א (בראשית) פרשת ויצא דף קנב עמוד א: תרין עלמין אחסין יעקב חד עלמא דאתגליא וחד עלמא דאתכסיא כגוונא דלהון ממש מחד נפקו שית שבטין ומחד נפקו תרין שבטין, עלמא דאתכסיא אפיק שית סטרין עלמא דאתגליא אפיק תרין ואינון תרין כרובין דתחותה ויעקב בין תרין עלמין אשתכח בדיוקנא דלהון ממש ובגין כך כל מלוי דלאה הוו באתכסיא ודרחל באתגליא:

[17] מדרש תנחומא (ורשא) פרשת ויצא סימן ד: לאה לא היתה ראויה להנשא אלא לעשו ורחל ליעקב והיתה לאה יושבת בפרשת דרכים ושואלת על עשו מה מעשיו והיו אומרים לה איש רע שופך דמים מקפח עוברים ושבים אדמוני כלו כאדרת שער רשע כל תועבות ה' עשה, כיון שהיתה שומעת כך היתה בוכה ואומרת אני ורחל אחותי מבטן אחד יצאנו רחל תנשא ליעקב הצדיק ואני לעשו הרשע והיתה בוכה ומתענה עד שנעשו עיניה רכות לפיכך כתיב ועיני לאה רכות, וירא ה' כי שנואה לאה שנואין מעשה עשו בפניה, אבל רחל שהיתה שומעת שהיא תנשא ליעקב היה לבה שמח ומתגאה, כיון שנשאו שתיהן ליעקב אמר הקדוש ברוך הוא אותה שהיתה בוכה ומתענה ושנאה מעשי עשו ומתפללת לפני בדין שלא תתרחק מן אותו צדיק הריני נותן לה בנים תחלה, לכך נאמר וירא ה' כי שנואה לאה.

[18] רומזים לששת הספירות מחסד עד יסוד

[19] זוהר כרך א (בראשית) פרשת ויצא דף קנג עמוד ב: ת"ח לאה אולידת שית בנין וברתא חדא והכי אתחזי דהא שית סטרין קיימין עלה ואלין שית וברתא חדא ברזא עלאה נפקא, רחל אולידת תרין צדיקים והכי אתחזי הא שמטה דבין תרי צדיקי יתבא לעלמין דכתיב (תהלים ל"ז) צדיקים ירשו ארץ צדיק לעילא וצדיק לתתא, צדיק לעילא מניה נגדן מיין עלאין, צדיק לתתא מניה נבעא נוקבא מיא לגבי דכורא בתיאובתא שלים, צדיק מסטרא דא וצדיק מסטרא דא כמה דדכורא לעילא יתיב בין תרי נוקבי הכי נמי נוקבא לתתא יתבא בין תרי צדיקי ועל דא יוסף ובנימין תרין צדיקין נינהו

[20] ראובן -> אברהם חסד, שמעון ->יצחק גבורה, לוי -> יעקב תפארת

[21] ככתוב וזאת ליהודה

[22] העולמות התחתונים שהם מופרדים מהקדושה

[23] זוהר כרך א (בראשית) פרשת ויצא דף קנד עמוד ב דף קנה עמוד א: ת"ח דהכי הוא דהא רתיכא עלאה אבהן ודוד מלכא דאתחבר בהו וכלהו ארבע אינון רתיכין עלאין רזא דשמא קדישא ועל דא ראובן שמעון לוי, לבתר יהודה דירית מלכו, ועל דא כלהו באתר דא וכתיב (ס"א דא בתר דא דכתיב) הפעם אודה את יי' וגו', ותעמוד מלדת, בגין דהכא אשתכללו ארבע סמכין, הפעם אודה את יי' מ"ט אמרה אודה את יי' בהאי ולאו בכלהו אלא מהכא כל זמנא דכנסת ישראל בגלותא שמא קדישא לאו שלים הוא, ת"ח אף על גב דתלת בנין הוו עד דאולידת ליהודה לא שלים כרסייא ובגיני כך הפעם אודה את יי' ולא בכלהו ועל דא ותעמוד מלדת מאי (קפ"ו א) ותעמוד דקיימא כרסייא על סמכוהי, (ותעמוד עד הכא) ותעמוד דהא עד הכא ותעמוד ביחודא חד מכאן ולתתא עלמא דפרודא איהו

[24] זוהר כרך א (בראשית) פרשת ויצא דף קנח עמוד א: ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים, טורי דפרודא,

לזה חרה אף יעקב בה ואמר לה **התחת אלקים אנכי** פירוש, וכי סבורה את שאני **תחת אלקים**, היינו מלמטה תחת מדת מלכות[25] ושוב לא אוליד בנים שיהיו מכוונים כנגד מדות העליונים הקדושים, לא כן, רק ממך מנע פרי בטן כי כעת את עקרה, אבל לי יהיה עוד בנים שיהיו מכוונים כנגד מדות עליונים - פרקי המרכבה, כנודע מהזוהר הקדוש[26]. כשמעה זאת אז אמרה .**הנה אמתי בלהה בא אליה וגו'** ודו"ק

וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר הַפַּעַם אוֹדֶה וגו' וַתַּעֲמֹד מִלֶּדֶת[27]. ולכאורה יקשה על מה מרמזים השני תיבות **ותעמוד מלדת**, כי .לכאורה המה מיותרים

והנראה, דהנה הארבעה אשר צריכין להודות יורדי הים וְאִיְּנָךְ[28], הנה דוקא אחר שכבר יצאו מן הצער ההוא אשר היו בו לגמרי - אז צריכין להודות לה' שקבלו כל הטובה. היינו, אחר שכבר עלה מן הים, והחולה כבר נתרפא לגמרי, וכן כולם. וכן בכל ההצלות והישועות, אחר שכבר יצא מן הצער שהיה לו - צריך להודות. וכן מרומז בגמרא בפירוש (ברכות נד ב) 'ארבעה צריכין להודות, מי שהיה חולה ונתרפא', מלשון 'ונתרפא' משמע לגמרי. וכן גבי אידך משמע שיצא מן הצער אשר היה בו, ולא צריך עוד לטובה בזה[29]. והנה, **שמעתי מאדוני מורי ורבי הרב הקדוש מורינו יעקב יצחק מלובלין הכ"מ**[30] **זלה"ה** במעשה דחוני המעגל במסכת תענית (כג א)[31], שהתפלל על הגשמים עד שירדו גשמים מרובים ולא היו צריכים להם עוד, ובקשו ממנו שיתפלל עליהם שלא ירדו עוד. אמר להם, שיביאו לו פר הודאה, יעוין שם, והביאו לו והקריב ופסקו הגשמים. אמר אדמ"ו זלה"ה, שהכונה היה כנזכר לעיל, כי אחר שהקריב פר הודאה, בזה רימז שכבר יצאו מן הצער לגמרי, ואינם צריכים עוד להטובה .וממילא יפסקו הגשמים

וזה מרומז בפסוק שלפנינו, אחר שאמרה לאה **הפעם אודה את ה'** וקראה שמו יהודה לשון הודאה, ממילא הראתה בעצמה, שכבר קבלה כל הטובה בבנים ואינה צריכה עוד לטובה זו, על כן **ותעמוד מלדת**. עד אחר כך על ידי הפעולות שנתנה שפחתה .לאישה, נתן אלקים שכרה וילדה עוד אחר זה, וקל להבין

וַתֵּרֶא לֵאָה כִּי עָמְדָה מִלֶּדֶת וגו'. וַתֹּאמֶר לֵאָה בָּא גָד. וַתֵּלֶד זִלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה בֵּן שֵׁנִי לְיַעֲקֹב. וַתֹּאמֶר לֵאָה בְּאָשְׁרִי כִּי אִשְּׁרוּנִי בָּנוֹת וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ אָשֵׁר[32]. ונראה לי לפרש, על דרך שפירשתי כבר על פסוק **ותאמר הפעם אודה את ה' וגו' ותעמוד מלדת**. היוצא שם מדברינו, שעבור זה נענשה, על כי נתנה הודאה על בניה, ונמצא שהוא גמר הטובה, על כן עמדה מלדת. עיין בדף הקדום בדיבור המתחיל 'ותהר עוד ותלד בן'. על כן הוכרחה להפציר בתפלה ובתחבולות שתלד עוד, ונתנה שפחתה ליעקב. על כן כאשר ילדה זלפה קראה את שמו גד שהוא מלשון מזל[33], כי ידוע מאמר חז"ל (מועד קטן כח א)[34] בני חיי מזוני לאו בזכותא תליא מילתא, אלא במזלא תליא מילתא. כי מזלא בגימטריא שלש הויות[35], והם המקור להשפיע מָשָׁם בנים, ממזל עליון למזל התחתון. והיתה לאה חוזרת להוציא בנים ממזל עליון להשפיע למטה, על כן קראה שמו גד מלשון מזל, כאמור. וכשילדה בן שני אמרה **כי אשרוני 'בנות'**, כי כשמזל העליון משפיע לעולם התחתון - נקראים עולמות התחתונים בשם 'נוקבא', שמקבלת השפע, וּמְכֻנִּים בשם 'בנות', וזהו **כי אשרוני 'בנות'. ותקרא את שמו 'אשר'** רצה לומר, שנתנה שבח והודאה להשי"ת בלשון 'אשרי', לא בלשון הודאה. כי 'הודאה' משמע שכבר קבלה כל טובתה, ובאמת היתה משתוקקת להוליד עוד, והתפללה על זה, .ודו"ק

---

[25] זוהר כרך א (בראשית) פרשת בראשית דף כב עמוד א: אלהים אומנא לתתא ודא שכינתא (תקונים ע"ב דף צ"ז א) דלתתא, דשכינתא נקרא אלהים

[26] זוהר כרך א (בראשית) פרשת ויחי דף רמא עמוד א: ת"ח תריסר שבטין בד' דגלין בד' סטרין שלשה פונים צפונה ושלשה פונים ימה ושלשה פונים נגבה ושלשה פונים מזרחה והים עליהם, והכי הוא ודאי תלת שבטין לכל סטר לד' רוחי עלמא ותלת שבטין לדרועא דימינא ותלת שבטין לדרועא דשמאלא ותלת שבטין לירכא ימינא ותלת שבטין לירכא שמאלא וגופא דשכינתא עלייהו הדא הוא דכתיב והים עליהם, מאי טעמא תלת שבטין לדרועא, ותלת שבטין לירכא וכן לכלא, אלא רזא דמלה תלת קשרין אינון בדרועא ימינא, ותלת בשמאלא, ותלת בירכא ימינא, ותלת קשרין בירכא שמאלא, אשתכחו תריסר קשרין לארבע סטרין וגופא עלייהו אשתכחו תריסר עם גופא כגוונא דלעילא, מנ"ל דכתיב כל אלה שבטי ישראל שנים עשר

[27] אברבנאל פרשת ויצא: והיותר נכון לפרש שלאה בראותה צער העבור וצער גדול בנים והיו לה כבר שלשה. כאשר בא הבן הד' קצה בו כי היתה כבר אהובה ואין חפצה בבנים יותר ולכן אמרה הפעם אודה את י"י כאומר זה יספיק לי וכמו שכתב הראב"ע ולכן עמדה מלדת וכי היתה בזה כפוית טובה.

[28] תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נד עמוד ב: אמר רב יהודה אמר רב: ארבעה צריכין להודות - יורדי הים, הולכי מדברות, ומי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים, ויצא.

[29] רש"י: צריכין להודות - כשיוצאין מן הסכנה.

[30] הרינו כפרת משכבו

[31] תלמוד בבלי מסכת תענית דף יט עמוד א: מעשה שאמרו לו לחוני המעגל: התפלל שירדו גשמים! אמר להם: צאו והכניסו תנורי פסחים בשביל שלא ימוקו. התפלל ולא ירדו גשמים. מה עשה? ע"ג עוגה ועמד בתוכה, ואמר לפניו: רבונו של עולם! בניך שמו פניהם עלי שאני כבן בית לפניך, נשבע אני בשמך הגדול שאיני זז מכאן עד שתרחם על בניך. התחילו גשמים מנטפין, אמר: לא כך שאלתי, אלא גשמי בורות שיחין ומערות. התחילו לירד בזעף, אמר: לא כך שאלתי, אלא גשמי רצון וברכה ונדבה. ירדו כתקנן, עד שיצאו ישראל מירושלים להר הבית מפני הגשמים. באו ואמרו לו: כשם שהתפללת עליהם שירדו, כך התפלל שילכו להן!

[32] בראשית פרק ל: (ט) וַתֵּרֶא לֵאָה כִּי עָמְדָה מִלֶּדֶת וַתִּקַּח אֶת־זִלְפָּה שִׁפְחָתָהּ וַתִּתֶּן אֹתָהּ לְיַעֲקֹב לְאִשָּׁה: (י) וַתֵּלֶד זִלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה לְיַעֲקֹב בֵּן: (יא) וַתֹּאמֶר לֵאָה בגד בָּא גָּד וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גָּד: (יב) וַתֵּלֶד זִלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה בֵּן שֵׁנִי לְיַעֲקֹב: (יג) וַתֹּאמֶר לֵאָה בְּאַשְׁרָי כִּי אִשְּׁרוּנִי בָּנוֹת וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אָשֵׁר:

[33] רש"י: (יא) בא גד - בא מזל טוב, כמו (שבת סז ב) גד גדי וסנוק לא, ודומה לו (ישעיה סה יא) העורכים לגד שלחן. ומדרש אגדה שנולד מהול, כמו (דניאל ד כ) גדו אילנא, ולא ידעתי על מה נכתבה תיבה אחת. דבר אחר למה נקראת תיבה אחת בגד, כמו בגדת בי כשבאת אל שפחתי, כאיש שבגד באשת נעורים:

[34] תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף כח עמוד א: אמר רבא: חיי, בני ומזוני, לא בזכותא תליא מילתא, אלא במזלא תליא מילתא.

[35] מזלא = 78 = יהו"ה * 3 = 3*26

זוהר כרך ב (שמות) פרשת שמות דף ו עמוד א: ועל דא אוקמוה מ"מ בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא קדישא תליא מלתא

וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָבָן אִם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ נִחַשְׁתִּי וַיְבָרְכֵנִי ה׳ בִּגְלָלֶךָ. וַיֹּאמַר נָקְבָה שְׂכָרְךָ עָלַי וְאֶתֵּנָה וַיֹּאמֶר וגו׳. וַיֹּאמֶר לָבָן הֵן לוּ יְהִי כִדְבָרְךָ וגו׳. וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מְאֹד מְאֹד וגו׳. וַיִּשְׁמַע אֶת דִּבְרֵי בְנֵי לָבָן לֵאמֹר לָקַח יַעֲקֹב אֵת כָּל אֲשֶׁר לְאָבִינוּ וגו׳[36]. נראה לפרש הכתובים בדרך הרמז, כי חז״ל (שבת סג א)[37] דרשו על פסוק (משלי ג טז) אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בִּשְׂמֹאולָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד, ׳אורך ימים׳ - למיימינים בה, היינו שעוסקים לשמה, ׳ובשמאלה׳ - היינו שעוסקים שלא לשמה - ׳עושר וכבוד׳. הנה לבן הרשע רצה לבלבל מחשבת יעקב אבינו שלא יעסוק בעבודתו לשמה, רק שלא לשמה המכונה בשמאל[38]. וזה מרומז בפסוק (דברים כו ה)[39] אֲרַמִּי אֹבֵד ׳אָבִי׳ רצה לומר, ׳אבי׳ מלשון רצון, כמו שאמר הכתוב (דברים כג ו)[40] וְלֹא **׳אָבָה׳**, רצה לומר שֶׁאִבֵּד הרצון של יעקב אבינו שלא יהיה עובד את ה׳ לשמה, רק רצה לבלבלו שיעבוד שלא לשמה.

וזה אשר אמר לבן ליעקב **נחשתי ויברכני ה׳ בגללך** ׳גלל׳ הוא לשון פֶּרֶשׁ ופסולת[41], רצה לומר על ידי העסק שלך שלא לשמה אשר הוא אצלך כפסולת - נתברך בעושר, כמאמר הכתוב ׳בשמאלה עושר וכבוד׳, על כן אמר לו **׳נקבה׳ שכרך עלי ואתנה** רצה לומר, שרצה להביאו לידי מדת השמאל, שהיא במדריגת נוקבא[42], שהיא עבודה שלא לשמה, ועל ידי זה יהיה לו השכר בעושר וכבוד. וזה אשר רמזו חכמינו זכרונם לברכה במדרשים (ב״ר כת״י עג לד)[43], ׳הֵן לוּ׳ שאמר - ׳הֵן לֹא׳. רצה לומר, הן לא עולה בגימטריא פ״ו כמנין אלהים, רצונו להביא לקטנות המוחין המרומזים בשם אלקים.

אמנם, יעקב אבינו אָזַר כְּגִבּוֹר חַיִל לְהָפֵר מַחְשָׁבוֹת עָרוּמִים[44] וְדִבֵּק את עצמו בתורה ועבודה לשמה, לייחד קודשא בריך הוא ושכינתיה. וזה מרומז בהכתיב **הֵן לוּ** כפשטיה שעולה בגימטריא **צ״א** מספר **הוי״ה אדנ״י**, ולא די שלא פעל לבן בו להדיחו מדרכיו הטוב - אדרבה, על ידי הִתְאַמְּצוֹ בתורה ומעשים טובים לשמה הוציא ניצוצות קדושות - חיותו של לבן[45], להעלותם למעלה.

וזה מרומז בפסוק **ויפרוץ האיש וגו׳** רצה לומר, שֶׁפָּרַץ בְּלָבָן פְּרָצוֹת להוציא בְּלָעוֹ מפיו - חיות הקדושה אשר היה לבן יונק ממנה. וזה שאמרו בני לבן **לקח יעקב את כל אשר לאבינו** היינו, שכל חיות הקדושה שהיה לבן יונק ממנה - לקח יעקב והוציא ממנה, **ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד** ׳כבוד׳ היינו לבוש, כי רַבִּי יוֹחָנָן קָרָא לָמָאנֵי - ׳מְכַבַּדּוּתֵי׳ (ב״ק צא ב)[46], היינו שהניצוצות הקדושים אשר הוציא מִלָּבָן והעלה אותם למעלה - עשה מהם לבושים בעולמות עליונים. כמבואר בספרים הקדושים[47], שבעליות העולמות, הפנימיות של עולמות התחתונים - נעשה לבושים בעולמות העליונים. או יש לומר, כבוד בגימטריא ל״ב היינו שהעלה אותם לחכמה, ששם ל״ב נתיבות, כידוע. וקל להבין.

---

[36] בראשית פרק ל: (כז) **וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָבָן אִם־נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ נִחַשְׁתִּי וַיְבָרְכֵנִי יְקֹוָק בִּגְלָלֶךָ**: (כח) **וַיֹּאמֶר נָקְבָה שְׂכָרְךָ עָלַי וְאֶתֵּנָה**: (כט) **וַיֹּאמֶר אֵלָיו** אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת אֲשֶׁר עָבַדְתִּיךָ וְאֵת אֲשֶׁר־הָיָה מִקְנְךָ אִתִּי: (ל) כִּי מְעַט אֲשֶׁר־הָיָה לְךָ לְפָנַי וַיִּפְרֹץ לְרֹב וַיְבָרֶךְ יְקֹוָק אֹתְךָ לְרַגְלִי וְעַתָּה מָתַי אֶעֱשֶׂה גַּם־אָנֹכִי לְבֵיתִי: (לא) וַיֹּאמֶר מָה אֶתֶּן־לָךְ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לֹא־תִתֶּן־לִי מְאוּמָה אִם־תַּעֲשֶׂה־לִּי הַדָּבָר הַזֶּה אָשׁוּבָה אֶרְעֶה צֹאנְךָ אֶשְׁמֹר: (לב) אֶעֱבֹר בְּכָל־צֹאנְךָ הַיּוֹם הָסֵר מִשָּׁם כָּל־שֶׂה| נָקֹד וְטָלוּא וְכָל־שֶׂה־חוּם בַּכְּשָׂבִים וְטָלוּא וְנָקֹד בָּעִזִּים וְהָיָה שְׂכָרִי: (לג) וְעָנְתָה־בִּי צִדְקָתִי׀ בְּיוֹם מָחָר כִּי־תָבוֹא עַל־שְׂכָרִי לְפָנֶיךָ כֹּל אֲשֶׁר־אֵינֶנּוּ נָקֹד וְטָלוּא בָּעִזִּים וְחוּם בַּכְּשָׂבִים גָּנוּב הוּא אִתִּי: (לד) **וַיֹּאמֶר לָבָן הֵן לוּ יְהִי כִדְבָרֶךָ**: (לה) וַיָּסַר בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־הַתְּיָשִׁים הָעֲקֻדִּים וְהַטְלָאִים וְאֵת כָּל־הָעִזִּים הַנְּקֻדוֹת וְהַטְלָאֹת כֹּל אֲשֶׁר־לָבָן בּוֹ וְכָל־חוּם בַּכְּשָׂבִים וַיִּתֵּן בְּיַד־בָּנָיו: (לו) וַיָּשֶׂם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בֵּינוֹ וּבֵין יַעֲקֹב וְיַעֲקֹב רֹעֶה אֶת־צֹאן לָבָן הַנּוֹתָרֹת: (לז) וַיִּקַּח־לוֹ יַעֲקֹב מַקַּל לִבְנֶה לַח וְלוּז וְעַרְמוֹן וַיְפַצֵּל בָּהֶן פְּצָלוֹת לְבָנוֹת מַחְשֹׂף הַלְּבָנֹת אֲשֶׁר עַל־הַמַּקְלוֹת: (לח) וַיַּצֵּג אֶת־הַמַּקְלוֹת אֲשֶׁר פִּצֵּל בָּרְהָטִים בְּשִׁקָּתוֹת הַמַּיִם אֲשֶׁר תָּבֹאן הַצֹּאן לִשְׁתּוֹת נֹכַח הַצֹּאן וַיֵּחַמְנָה בְּבֹאָן לִשְׁתּוֹת: (לט) וַיֵּחַמּוּ הַצֹּאן אֶל־הַמַּקְלוֹת וַתֵּלַדְן הַצֹּאן עֲקֻדִּים נְקֻדִּים וּטְלָאִים: (מ) וְהַכְּשָׂבִים הִפְרִיד יַעֲקֹב וַיִּתֵּן פְּנֵי הַצֹּאן אֶל־עָקֹד וְכָל־חוּם בְּצֹאן לָבָן וַיָּשֶׁת־לוֹ עֲדָרִים לְבַדּוֹ וְלֹא שָׁתָם עַל־צֹאן לָבָן: (מא) וְהָיָה בְּכָל־יַחֵם הַצֹּאן הַמְקֻשָּׁרוֹת וְשָׂם יַעֲקֹב אֶת־הַמַּקְלוֹת לְעֵינֵי הַצֹּאן בָּרְהָטִים לְיִחַמֵּנָּה בַּמַּקְלוֹת: (מב) וּבְהַעֲטִיף הַצֹּאן לֹא יָשִׂים וְהָיָה הָעֲטֻפִים לְלָבָן וְהַקְשֻׁרִים לְיַעֲקֹב: (מג) **וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מְאֹד מְאֹד וַיְהִי־לוֹ צֹאן רַבּוֹת וּשְׁפָחוֹת וַעֲבָדִים וּגְמַלִּים וַחֲמֹרִים**... (א) **וַיִּשְׁמַע אֶת־דִּבְרֵי בְנֵי־לָבָן׀ לֵאמֹר לָקַח יַעֲקֹב אֵת כָּל־אֲשֶׁר לְאָבִינוּ וּמֵאֲשֶׁר לְאָבִינוּ עָשָׂה אֵת כָּל־הַכָּבֹד הַזֶּה**: (ב) וַיַּרְא יַעֲקֹב אֶת־פְּנֵי לָבָן וְהִנֵּה אֵינֶנּוּ עִמּוֹ כִּתְמוֹל שִׁלְשׁוֹם:

[37] תלמוד בבלי מסכת שבת דף סג עמוד א: למיימינין בה - אורך ימים איכא, וכל שכן עושר וכבוד. למשמאילים בה - עושר וכבוד איכא, אורך ימים ליכא

מאור ושמש בראשית פרשת וישלח: והנה איתא בספר הקדוש מאור עינים שחבר הקדוש האלקי מו' נחום מטשארנאבלי, על הפסוק (משלי ג טו) אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בִּשְׂמֹאולָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. ומפרש בגמרא (שבת סג א) למיימינים בה - היינו שעוסקים לשמה - אורך ימים וגו', ולעוסקים שלא לשמה - עושר וכבוד. ומקשה בגמרא, ולמיימינים עושר וכבוד ליכא, ומתרץ שלמיימינים כל שכן עושר וכבוד. העולה מדברי הרב הקדוש, כי להמיימינים העושר והכבוד הוא רק דרך כל שכן, ואינו מפורש בהפסוק. כי באמת אין העושר והכבוד בא להם במזומנים, רק מדי יום ביומו מזמין להם הקדוש ברוך הוא שפע טוב בעת הצטרכותם, יע"ש.

[38] רש"י מסכת שבת דף סג עמוד א: מיימינין בה - עוסקין לשמה, משמאילים - שלא לשמה.

[39] דברים כו פסוק ה (כי תבוא): וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי׀ יְקֹוָק אֱלֹהֶיךָ אֲרַמִּי֙ אֹבֵד אָבִי֔ וַיֵּ֣רֶד מִצְרַ֔יְמָה וַיָּ֥גָר שָׁ֖ם בִּמְתֵ֣י מְעָ֑ט וַיְהִי־שָׁ֥ם לְגֹ֛וי גָּד֥וֹל עָצ֖וּם וָרָֽב:

[40] דברים פרק כג (כי תצא): (ו) וְלֹא־אָבָ֥ה יְקֹוָק֙ אֱלֹהֶ֔יךָ לִשְׁמֹ֖עַ אֶל־בִּלְעָ֑ם וַיַּהֲפֹ֨ךְ׀ יְקֹוָק֧ אֱלֹהֶ֛יךָ לְךָ֖ אֶת־הַקְּלָלָ֥ה לִבְרָכָ֖ה כִּ֥י אֲהֵֽבְךָ֖ יְקֹוָ֥ק אֱלֹהֶֽיךָ:

[41] ספר השורשים לרד"ק - אות הגימל - ערך גלל : ונקרא הדומן והצואה גלל לפי שהוא מתגלגל. כגללו לנצח יאבד (איוב כ, ז).

[42] מאור ושמש וישלח: שזה היה כוונת לבן שהיה רוצה לבלבל את יעקב שיהיה עבודתו שלא לשמה, ושיתן עינו רק בממון, ואמר לו (בראשית ל כח) 'נָקְבָה' שכרך, שהוא לשון נוקבא ושמאלית, כאשר אמרנו לעיל בפרשת ויצא, בדיבור המתחיל ויאמר אליו לבן. אמנם, יעקב אבינו נתחכם כנגדו, והחזיק עצמו באמונתו בעבודה שלימה, בְּלָתִי לַה' לְבַדּוֹ. וזהו וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם (בראשית לג יח) ודרשו חז"ל (שבת לג ב) שלם בתורתו, היינו שהיה בתכלית השלימות, שלא היה יכול לבן לבלבל מחשבתו מלעסוק בתורתו לשמה.

[43] בראשית רבה (וילנא) פרשה עג סימן ט: הן לו יהי כדברך, א"ר חייא רבה כל דבר ודבר שהיה לבן מתנה עם יעקב היה חוזר בו ' פעמים למפרע שנאמר הן לו, ורבנן אמרי מאה פעמים שנאמר ואביכן התל בי והחליף את משכורתי עשרת מונים ' פעמים ' דאין מנין פחות מעשרה

[44] איוב פרק ה פסוק יב: (יב) מֵפֵר֮ מַחְשְׁבוֹת֒ עָרוּמִ֗ים וְלֹא־תַעֲשֶׂ֫ינָה֥ יְדֵיהֶ֑ם תּוּשִׁיָּֽה:

מצודת דוד: (יב) מפר - בהשגחתו מפר מחשבות חכמים המתחכמים בערמות ותחבולות:

[45] דגל מחנה אפרים ויקרא פרשת בחקותי: שכתוב ביעקב שנתן אל לבן כל אשר לבן בו היינו שבירר כל מה שהיו ניצוצי ושורש וחלק של לבן הארמי נתן ללבן וחלק הטוב לקח לעצמו

[46] תלמוד בבלי מסכת שבת דף קיג עמוד ב: דרבי יוחנן קרי למאניה מכבדותי כי אדם שבגדיו מכובדים הרי הוא מכובד בעיני הבריות

[47] מאור ושמש שמות פרשת בשלח: בכל העולמות כולם יש פנימיות וחיצוניות, רק שהחיצוניות שבעולם העליון - הוא פנימיות בעולם שלמטה הימנו, וכן מעולם לעולם עד סוף כל העולמות.